

MŰHELY

SERES ISTVÁN

RÓZSA SÁNDOR SZABADCSAPATÁNAK TISZTIKARA 1848-BAN*

Egyetemi éveim alatt hobbiszinten kezdtem el gyűjteni a legendás betyárvezér, Rózsa Sándor 1848-as szerepére vonatkozó forrásokat. Eleinte leginkább csak a korabeli sajtóhíradásokat, emlékiratokat, későbbi visszaemlékezéseket nézegettem, levéltári forrás csupán véletlenszerűen fordult meg kezeim között. Az évek során természetesen áttekintettem Bona Gábor életrajzi adattárait is, de nagy fájdalommal, Rózsa neve egyik kötetben sem szerepelt.¹ Nem is csoda, mivel – ahogyan az a későbbiek során ki is derült – írni-olvasni nem tudó személyként a betyárvezér csak őrmester lehetett a saját csapatában! Amikor születésének 200. évfordulójához (2013. július 16.) közeledtünk, lehetőségem adódott, hogy régi tervemet megvalósítsam, és megjelentessem Rózsa 1848-as délvidéki kalandjának összefoglalását.² Mindaddig az élt a köztudatban, hogy Kossuth előzetes amnesztiáját maga Jókai Mór kézbesítette, Rózsa pedig 150 kipróbált pusztai lovasával indult harcra. Az akkor már 11 éve eredménytelenül üldözött szegénylegényvezérről már 1848 augusztusában felröppent a hír, hogy fegyvert fogott, és 200 lovas élén el is indult a lázadó szerbek ellen. 1848. augusztus 6-án a Debrecenben megjelenő *Alföldi Hírlapban* írták meg az esetet egy július 28-án szignált szegedi olvasói levél híradása alapján, amit napokon belül több pesti hírlap is átvett. Augusztus 26-án pedig Gombás József szegedi nemzetőr százados a *Kossuth Hírlapjában* szülővárosa nevében ki is kérte magának Rózsa Sándor méltatását, mondván, hogy az addigra már 5–6000 nemzetőrt fegyverben tartó városnak nincsen szüksége kétes hírű szülőtte támogatására!³

A hírlapi cikkek megtették a maguk hatását: Rózsa Sándor és emberei hadra kelésének híre az egész országban elterjedt, sőt, a Pesten tartózkodó erdélyi naplóíró és országgyűlési követ, Gyulay Lajos még rögtön a *Kossuth Hírlapja* 26-ai híradását olvasva feljegyezte, hogy az utcán Rózsáról készült képeket és verseket terjesztenek.⁴

* A tanulmány eredetileg a Bona Gábor 75. születésnapjára összeállított 2023. évi 4. számhoz készült, amiből sajnos terjedelmi okok miatt kimaradt.

¹ Jelen közlésemben az *Arcanum* internetes oldalon szabadon hozzáférhető, s a neves szerző által folyamatosan bővített adattárat használom. *Bona* 2018.

² *Seres* 2012. A kötet gyakorlatilag 2013-ban jelent meg, alig egy hónappal a „születésnap” előtt, de fenntartó- és igazgatóváltás miatt a 2012-es évet kellett benne feltüntetni.

³ *Seres* 2012. 17–19. o.

⁴ „[1848. augusztus 26.] Rózsa Sándor híres rabló, hogy meg lenne kegyelmezve, az ellen Szegedről nyilatkoznak már hírlapban, kik úgy mondanak, rabló csoporttal nem akarják a’ hazát védelmezni,

Nem tudjuk, hogy ezen híreszteléseknek volt-e valóságalapja, de Szeged szabad királyi város fennmaradt jegyzőkönyvei és iratai között nincs annak nyoma, hogy a betyárvezér amnesztiáért folyamodott, vagy egyáltalán felajánlotta volna az ő és emberei segítségét a harcoló honvédeknek vagy nemzetőröknek. Annyi biztos, hogy szeptember első napjaitól már gőzerővel folyt a nagykőrösi születésű Szalay László minisztériumi titkár, napóleoni veterán által megálmódott lovas szabadcsapat toborzása az Alföldön. Az előbb „Kossuth-lovagok”-nak, majd Hunyadi-csapatnak nevezett legénység egyik toborzóközpontja Kiskunfélegyházán volt, ahol Szerencsey Károly hadnagy és Huttirai-Lukácsy Károly őrmester volt megbízva a környékbeli csikós- és gulyáslegények, valamint mások mozgósításával. Valójában kettejükben merült fel, hogy Rózsa megnyerésével sokkal többen kedvet kapnának az új alakulatba való belépésre. Szó szót követett, s amikor Kossuth megkezdte nevezetes alföldi toborzóútját, Szerencsey október 2-án Szegvárott jelentkezett nála a tervével. Kossuth a hódmezővásárhelyi állomásán meg is vitatta azt a helyiekkel, majd a kíséretében levő Jókai Mórral megíratta a betyárvezérnek szóló előzetes amnesztiáját, amelyben utasítást adott, hogy 150 felfegyverzett lovasával jelentkezzen a Hunyadi-csapat Csepel-szigeti hadkiegészítő parancsnokságán! Az irat kézbesítését a Pestre visszatérő Jókaira bízta, aki a későbbiekben többször, többféleképpen is megírta a kegyelmi okirat kézbesítésének történetét. Ma már persze tudjuk, hogy – ellentétben több kalandos leírásával – nem személyesen juttatta célba, hanem Szerencsey hadnagy távollétében, Félegyházán átadta azt „Lukácsy Károly első őrmesternek”!

Ez valóban így történt, és Lukácsy hadnagyával együtt nyakába szedte a pusztát, hogy Rózsa nyomára bukkanjanak. Ez azonban nem ment olyan könnyen, mivel a betyár élt a gyanúperrel, hogy esetleg csapdába akarják csalni, ezért végül a két huszártiszt a Kiskunfélegyháza melletti Pusztapéteriben birtokos Bánhidy Imre földesúrnak adta át Kossuth levelét. Bánhidy hírnek eresztette a dolgot, mire egy este Rózsa Sándor valóban meg is jelent nála 3-4 emberével.⁵ Időközben Jókai is megérkezett Pestre, és 10-én közre is adta Rózsa Sándor amnesztiájának hírét az *Életképek* című lapban, bár a történetet három nappal korábban a *Márctzius Tizenötödike*⁶ is ismertette. A hír tehát október 7-én már széles körben ismertté vált, miként a naplói Gyulay Lajos is feljegyezte még az este folyamán, hogy „Kossuth, úgy hallom, Rózsa Sándornak amnesztiát adott”!⁷ Nyilván a hírlapi tudósítások is közrejátszhattak abban, hogy Pest-Buda utcáit elárasztották Putnoki József *Rósa Sándor* című versének Buczásnszky Antal nyomdájában sokszorosított magyar és német nyelvű ponyvaváltozatai, melyekből egy

azonban képét és verseit hordozzák az utszán Rózsa Sándornak, melyben megkegyelmezve feni fogát a' vdrácokra. Az Ulászló korához anyira hasonlít a' mostani, hogy, ha Rózsa Sándor vezérnek válsztatnék, még a' Dósa személye be lenne telve!” *Gyulay* 2003. 132. o.

⁵ A Hunyadi-csapat dél-alföldi toborzására, Szerencseyék és Bánhidy szerepére nézve lásd *Seres* 2012. 24–58. o.

⁶ *Márctzius Tizenötödike*, 1848. október 7. (176. sz.) 706. o.

⁷ *Gyulay* 2003. 167. o.

példány még október 7-én, egy másik pedig két nappal később került be az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményébe.⁸

Kossuth maga október 4-én délután érkezett Szegedre, és 6-án hagyta el a várost. Útközben érintette Kiskunfélegyházát is, ahol – Edvi Illés Károly visszaemlékezése szerint⁹ – Bánhidly Imre pusztapéteri birtokos is megjelent. A Rózsának adott amnesztiát minden bizonnyal az előző napon tárgyalhatták a szegedi tanácsban, ünnepélyes kihirdetésére azonban csak október 17-én vagy 18-án került sor, amikor maga Rózsa is belovagolt a városba társai kíséretében. A legendás lovascsapat felállítása azonban még néhány napot váratott magára. Szerencsey Károly hadnagyról tudjuk, hogy szeptember 1-jétől a Hunyadi-csapat kinevezett hadnagya volt, három napra rá Budán ő vette át a „Kossuth-ezred” (!) felállításáról szóló meghatalmazást Szalay László részére. Hutirai-Lukácsy Károly pedig másnap Pesten, őrmesterként vette át Kupa Hümértől a 20 pengő felpénzből kézhez járandó öt pengő forintot. Szeptember 8-án Szerencsey már Mezőtúron volt. Egressy Gábor és Rengey Ferdinánd szegedi kormánybiztosok október 21-ére várták magok közé, és másnap Szegeden igazolta is, hogy Vadász Manó polgármestertől átvett 50 pengő forintot a Rózsa-csapat háromnapos zsoldja fejében. A kormánybiztosok pedig még 19-én utasították a szegedi városvezetést, hogy a magazinumból adjanak ki a Rózsa-lovaság számára 100 karabélyt, ugyanannyi pisztolyt, 5000 karabélytöltést és tíz kardot. Ez meg is történt, annyi különbséggel, hogy a hiánycikknek számító kardból mindössze 4-5 darab jutott a vezetőknek.

A csapat összeállítására alig néhány nap állt rendelkezésre. Mivel fizikai lehetőség volt, hogy ilyen gyorsan bujdosó szegénylegények, betyárok tucatjai gyűljenek egybe, Egressyék főként a szegedi alsó- és felsővárosi tanyasi pásztorokat, csikósokat, gulyásokat sorozták be Rózsa csapatába (mintegy 50–60 főt), ami persze nem zárja ki, hogy a későbbiek során, útközben újabb önkéntesek is jelentkezhetek közéjük. Későbbi forrásból tudjuk, hogy az önkénteseket Szerencsey – és vele együtt Hutirai-Lukácsy – képezte ki a fegyverhasználatra, de erre vajmi kevés idő állhatott rendelkezésre, mivel október 24-én 400 szegedi nemzetőrrel már útnak is indultak a délvidéki táborba. A későbbiekből tudjuk, hogy a csapat élén hivatalosan Szerencsey állt mint parancsnokló hadnagy; Lukácsy számvevő¹⁰ volt, míg az őrmesteri posztokat maga Rózsa és a sógora, Tóth József, az algyői gulyás, a Veres Csárda egykori korcsmárosa töltötte be.

Szerencsey parancsnokságával kapcsolatban azonban már az elején kételyek merültek fel, és a csapat kijelentette, hogy semmiképpen sem kívánnak a keze alatt szolgálni.¹¹ Nádosy Sándor ezredes, az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke október

⁸ Seres 2012. 63–70. o.

⁹ Uo. 61. o.

¹⁰ Számvevő (tiszt): hivatalos pénzügyeket intéző, számadásokat felülvizsgáló, ellenőrző számvevőségi tisztviselő, alkalmazott, megbízott.

¹¹ Rózsa 1859-es perének hírlapi tudósításai szerint Szerencsey a betyárvezér nevében pénzt csikart ki egy községtől – Zilahy Károly tudósítása szerint a Nagybeckerektől északra eső Melencétől –, mire Rózsa kijelentette, hogy „ő illy tiszttel szolgálni nem fog”. Seres 2012. 103–104. o. és Zilahy 1961. 264. o.

29-én, még Egressy 25-ei levelére reagálva utasította a kormánybiztost, hogy a Rózsa-féle lovascsapat parancsnokságát rögtön adja át a választott kapitánynak, Bánhidya Imrének; Szerencsey főhadnagy pedig térjen vissza korábbi állomáshelyére! Egressy november 4-én továbbította a parancsot a két személynek. Egy napra rá Kupa Hümér, a 13. huszárezred őrnagya írt a Haditanácshoz, Vukovics Sebő kormánybiztos pedig Mészáros Lázár hadügyminisztert tájékoztatta a személycserével kapcsolatban felmerült problémákról. Levelében írt arról is, hogy a lovascsapat saját alhadnagyot és őrmestert választott, kiknek magasabb helyről történő megerősítésüket kérik, amit ő már szorgalmazott is a verseci honvédparancsnok által.¹²

Ekkor került a betyársereg élére egy sokat tapasztalt, elismert huszártiszt. A huszárcapitányi múlttal rendelkező Rákóczi-Parcsetich Zsigmond¹³ a Temes vármegyei nemzetőrség parancsnokaként került kapcsolatba a szegedi nemzetőrséggel.¹⁴ Ott volt a lagersdorfi (strázσαι) ütközetben,¹⁵ és úgy tűnik, ez idő tájt vehette át felsőbb utasításra a Rózsa-csapat parancsnokságát is. Minderről november 24-én Nagybecskerekéről az Országos Nemzetőrségi Haditanácshoz írt felterjesztésében számolt be.¹⁶ Eszerint korábban Vukovics Sebő délvidéki kormánybiztos rendeletére vette át a Rózsa-féle lovascsapat vezetését, a csapat azonban az előző napon – azaz november 23-án – hivatalosan is feloszlott, mivel letelt a szolgálati idejük, s így ő katonaság nélkül maradt. Korábbi huszárcapitányi múltjára is hivatkozott, valamint jelezte, hogy egy huszárezredben képzelel a jövőjét. Segédjét, a lagersdorfi ütközetben a székely században önkéntesként harcoló Gyöngyösy József hadnagyot viszont – mivel rossz lovas volt – gyalogsági szolgálatra ajánlotta, s helyette a Rózsa-csapat korábbi számvevőtisztjét, Hutirai-Lukácsy Károlyt, a Hunyadi-csapat egykori őrmesterét kívánta maga mellé venni.

Rákóczi segédtisztje peéri Gyöngyösy János József néven szerepel Bona Gábor összefoglalásában, mint a Rákóczi-Parcsetich Zsigmond őrnagy vezette Temes megyei nemzetőr zászlóalj hadnagya és segédtisztje, 1849. február 1-jétől viszont már a Torontál, majd a Csanád vármegyei önkéntes zászlóalj századosa a bácskai (IV.) hadtestben.¹⁷

¹² Seres 2012. 273–275. o. Szerencsey később valóban főhadnagy a 13. (Hunyadi-) huszárezred egyik századánál, a feldunai hadtestben, de tisztársai nem tudták elfogadni a nem túl szerencsésen végződött délvidéki kaland után. 1849. január 3-án Pesten elhagyta alakulatát, majd jelentkezett a császáriaknál. *Bona* 2018.

¹³ Rákóczi-Parcsetich Zsigmond (1808–1887), 1847-ben századosként nyugalomba vonult, de a szabadságharc kezdetén felajánlotta szolgálatait az alakuló honvédseregnek. Fegyverét 1849. augusztus 20-án tette le Borosjenőn. Az aradi törvényszék golyó általi halálra ítélte, de ezt később 16 évi várfogságra módosították. 1854-ben szabadult Olmützből. – Rákóczi neve előfordul még Rákótz, Rákóczy alakban is, a közölt okmányokban ezeket megőriztük.

¹⁴ *Bona* 2018.; lásd még Seres 2012. 131. o.

¹⁵ 1848. november 7. Lagerdorfnál Rózsa Sándor is hősiiesen küzdött csapatával, többek között nekik is köszönhető, hogy sikerült az ellenséget megfutamítani.

¹⁶ Lásd a Melléklet első okmányát.

¹⁷ *Bona* 2018.

Mivel a *Közlöny* 192. számában az Országos Honvédelmi Bizottmány a népfelkelés irányításával és az egyes csapatparancsnokok kinevezésével Horváth Antalt, Bács vármegye főispánját bízta meg,¹⁸ a nemzetőrségi osztály Rákóczi-Parcsetich Zsigmond kérelmét is hozzá továbbította azzal a felkéréssel, hogy belátása szerint alkalmazza az őrnagyot. Rákóczi egy ideig bizonyosan a Délvidéken maradt, de Gyöngyös helyén hamarosan már valóban Hutirai-Lukácsyval találkozunk, akit Bánhidy Imre kapitány (!) 1848. december 4-ei levele és Korda János szegedi térparancsnok 1849. január 3-ai elszámolása is Rákóczi őrnagyi segédjének nevez.¹⁹ Bánhidy kapitányi kinevezésről nem maradt fenn hivatalos irat, arról Nádosy Sándor 1848. október 29-ei és Vukovics Sebő 1848. november 5-ei, már említett levelei tudósítanak. Bánhidy december 4-ei levele szerint rangját a csapat szétoszlása után is megtartotta, bár katonai szolgálatot a továbbiakban már nem vállalt, akárcsak Rózsa Sándor.²⁰

A fentiekben tehát Rákóczi-Parcsetich Zsigmond nemzetőr őrnagy, Szerencsey Károly honvédhuzsár, Hutirai-Lukácsy Károly őrmester és számvevő (hadnagy) rövid, 1848-as pályafutásához tudunk új forrásokat bemutatni, Bánhidy Imre pusztapéteri földbirtokos kapitányi kinevezéséről és pályafutásáról pedig eddig nem írtak a szabad-ságharc krónikái!

Zárásként még annyit jegyeznénk meg, hogy a korábbi szakirodalom és az egyes – többnyire hiteles forrásokat nélkülöző – híradások szerint a lovascsapatot hivatalosan feloszlatták a délvidéki „kisháború” során elkövetett atrocitásaik és kihágásaik miatt, Rózsa Sándor ellen pedig hadbírósi eljárás is indult. Korábbi kutatásaink viszont hitelesen bizonyítják, hogy a csapat – a szegedi nemzetőrökkel együtt – csupán meghatározott időre vállalt katonai szolgálatot, amit jócskán túl is teljesítettek, a katonai vizsgálatok pedig teljes egészében tisztázták Rózsa Sándor nevét. Továbbiakat csupán a hamarosan esedékes aradi levéltári kutatás után tudunk írni a témában, s feltehetően a csapat tiszti- és altiszti karáról is újabb adatokkal igazíthatjuk ki jelen összefoglalásunkat.

¹⁸ *Közlöny*, 1848. december 19. (192. sz.) 903–904. o.

¹⁹ „Lukátsi akkori őrmesterem, most pedig Rákóczý Őrnagy Úr segédje”, ill. „Lukáts Károly Őrnagyi Segéd”. *Seres* 2012. 301. és 310. o.

²⁰ Szabó Ferenc szegedi kutatásai feltárták Szabó László szegedi kerületi főbiztosi tanácsos nyomozásait, szerinte a „Rózsa-csapat” parancsnokai 1848 őszén a következők voltak: „Bánhidi kapit[ány]; Lukátsi Károly őrmester Bokányik, azután elment; Tóth József hadnagy; Ezeresnél hagyta el Lukátsi Károly; Szerencsei Károly – Versetznél, Langendorfi csata után”. *Szabó* 1979. 55. o.

Melléklet

1.

Rákóczi-Parcsetich Zsigmond őrnagy kérvénye az Országos Nemzetőrségi Tanácshoz
Nagybecskerek, 1848. november 24.²¹

8883./n. ő. Nov[e]m[ber]. 29. [1]848.

Rákóczy v[olt] Parcsetits Zsigmond volt őrnagy[a] a' feloszlott Rózsa csapatjának, honv[éd] lovas kapitányságot kér, s Gyöngyösy József segédét a' gyalogsághoz alkalmaztatásra ajánlja.

Rákóczy Zsigmond őrnagy

A tisztelt Országos Nemeztőrségi Tanácsnak

Vukovics Sebők kormánybiztos úr rendelete folytán a Ruzsa Sándor-féle lovascsapat rám vala bízva, kiket e máj napig vezettem – de ezeknek önkéntes idejük eltelvén, ők e folyó év november 23^{dikán} szétoszlottak, s így csapat nélkül maradtam.

Alázatosan esedezek a tisztelt országos Tanács előtt, kegyeskedjék engem valamely lovas honvédezredhez áttenni, mivel én, mint volt lovaskapitány, ezen kért állomásban hasznosabb szolgálatokat tehetnék hazámnak.

Segédem, Gyöngyösy József hadnagy pedig gyenge lovasnak ösmérvén magát, mivel több évekig gyalogságnál szolgált, a gyalogságnál igen hasznos lenne, esedezek, hogy valamely újonnon alakuló honvédzászlóaljhoz áttétetődjék, ennek kérését annyival is inkább ápolom, mivel ő a lagendorfi ütközetben önkéntesen fegyverével a székely százhoz csatlakozva dicséretesen fáradozott.

Hogyha Gyöngyösy hadnagy segédemnek a honvédekhez átléptetése megtörténék, ezen esetben méltóztassék Lukáts Károly Hunyady-lovascsapatbani őrmestert, ki Ruzsa-féle csapatban mint számvivő létezett, s e csapat feloszlása után még magam mellett tartom, segédemül kinevezni.

N[agy] Betskereken, November 24^{én} 1848^{ban}

Rákóczy Zsigmond
őrnagy

²¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) H 92 Országos Nemzetőr-tanács, Közösen kezelt általános iratok (H 92) 1848:8883.

2.

Az Országos Nemzetőrségi Tanács utasítása Horváth Antal Bács vármegyei főispánnak
Buda, 1848. december 25.²²

9611/n. ö.

Horváth Antal Úr Bács vármegye főispánjának
Budán, Decemb[er] 25. 1848.

A' *Közöny* 192. számában megjelent Országos Honvédelmi Bizottmány rendeleteinél fogvást főispán úr rendezi a' népfelkelést, kinevezi egyszeris mind a csapatvezéreket is, minél fogvást Rákóczy Sigmond, a feloszlott Rózsa-csapata őrnagyának folyamodását oly megkereséssel küldi meg a' nemz[et] őrs[égi] osztály, hogy főispán úr Rákóczy Zsigmondot, esmeretes tehetségénél fogvást saját belátása szerint a népfelkelésnél alkalmazni méltóztassék.

BIBLIOGRÁFIA

- Bona* 2018. *Bona Gábor*: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara. I–III. k. Arcanum online, 2018. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/> (A letöltés időpontja: 2023. május 6.)
- Gyulay* 2003. *Gyulay Lajos* naplói a forradalom és szabadságharc korából. 1848. március 5. – 1849. június 22. II. k. S. a. r.: *V. András János – Csetri Elek – Miskolczy Ambrus*. Budapest, 2003.
- Seres* 2012. *Seres István*: Karikással a szabadságért – Rózsa Sándor és betyárserege 1848-ban. Békéscsaba, 2012.
- Szabó* 1979. *Szabó Ferenc*: A Rózsa Sándor forrásvidékén. *Új Auróra*, 7. (1979) 2. sz. 49–59. o.
- Zilahy* 1861. *Zilahy Károly*: Rózsa Sándor pere. In: *Zilahy Károly* válogatott művei. Vál., s. a. r., bev. *Vargha Kálmán*. Budapest, 1861. 261–273. o.

²² MNL OL H 92 1848:9611. Aláírás nélküli irat.

István Seres

OFFICER CORPS OF SÁNDOR RÓZSA'S FREE TROOPS IN 1848

(Summary)

Gábor Bona's three-part collection of biographies of the officers of the 1848-49 Revolution and War of Independence (*Generals and Staff Officers...*, *Captains...* and *First and Second Lieutenants in the War of Independence of 1848/49*) is still considered the most important fundamental opus. For our monograph on Sándor Rózsa – written in 2012 – we consulted his biography several times, but we could not find any useful sources on Sándor Rózsa and his voluntary troop, except for one person. The illiterate Rózsa could only have been a sergeant in his own troop, and there is no contemporary record or census of the guerrillas. The data in our monograph and two recently found contemporary sources, however, augment Gábor Bona's data with several details.

The official leader of the guerrilla group was originally Károly Szerencsey, a recruiting lieutenant of the Hunyadi Free Troops in Kishunfőlegyháza, and his sergeant was Károly Hutirai-Lukácsy. Due to internal bickering, Szerencsey was removed by order of higher command (the "outlaws" insisted on this, according to a later recollection, because he had collected money from villagers in Torontál county on behalf of Sándor Rózsa, without his knowledge), and the commander of the troop was Imre Bánhidly, a nobleman of Pusztapéter. At that time, Lukácsy was already serving in the corps as an accounting officer, and the sergeants were Sándor Rózsa himself and his brother-in-law, József Tóth from Algyő. Soon the whole corps was under the command of Zsigmond Rákóczi-Parcsetich, commander of the Timis County National Guard, who commanded the cavalry of the puszta (Hungarian plain) with the rank of major. The group was not disbanded, contrary to previous popular belief. They returned home because their tour of duty – already well overdue – was over. The major would have wanted their services long afterwards!

We do not consider our research to be definitive, as the relevant part of the scattered documents of the government commissioner for Délvidék ("Southern Territories"), Sebő Vukovics, is in the National Archives in Arad (Romania), and we have not yet received permission to research them even after repeated requests. We hope to make up for this in the near future.

István Seres

DER OFFIZIERSKORPS DER FREISCHAR VON SÁNDOR RÓZSA IM JAHR 1848

(Resümee)

Die dreiteilige Biografie der Offiziere der Revolution und des Freiheitskampfes von 1848/49 von Gábor Bona (*Generäle und Staboffiziere...*, *Hauptleute...* und *Leutnants und Oberleutnants im Freiheitskampf von 1848/49*) gilt immer noch als das wichtigste Grundlagenwerk. In meiner Monografie über Sándor Rózsa, die 2012 verfasst, haben wir die Daten aus der Biografie mehrmals verwendet, aber mit einer Ausnahme konnten wir keine nützlichen Quellen über Sándor Rózsa und seine Truppe finden. Der Analphabet Rózsa kann nur Feldwebel in seiner eigenen Truppe gewesen sein, und über die Partisanen stehen uns keine zeitgenössischen Aufzeichnungen oder Volkszählungen zur Verfügung. Die Daten in unserer Monografie und zwei unlängst gefundene zeitgenössische Quellen ergänzen jedoch die Angaben von Gábor Bona in einigen Details.

Offizieller Anführer der Partisanengruppe war ursprünglich Károly Szerencsey, ein Rekrutierungsleutnant der Hunyadi-Freischar in Kiskunfélegyháza, und sein Feldmarschall war Károly Hutirai-Lukácsy. Aufgrund interner Streitigkeiten wurde Szerencsey auf Befehl des Oberkommandos abgesetzt (die „Freischärler“ bestanden darauf, aufgrund von späteren Memoiren deshalb, weil er im Komitat Torontál im Auftrag von Sándor Rózsa ohne dessen Wissen Geld von den Dorfbewohnern gesammelt hatte), und der Kommandant der Truppe wurde Imre Bánhidy, ein Adliger aus Pusztapéteri. Lukácsy diente bereits als Zahlmeister im Verband, und als Feldmarschalls fungierten Sándor Rózsa selbst und sein Schwager József Tóth aus Algyó. Bald stand der gesamte Verband unter dem Kommando von Zsigmond Rákóczi-Parcsetich, dem Kommandanten der Nationalgarde des Komitats Temes, der die Kavallerie im Rang eines Majors befehligte. Entgegen der landläufigen Meinung wurden die Truppe nicht aufgelöst, sondern kehrte nach Hause zurück, weil ihre Dienstzeit, die bereits weit überschritten war, abgelaufen war. Der Major hätte im Übrigen auch viel später gerne auf sie und ihren Dienst gezählt.

Wir betrachten unsere Nachforschungen nicht als endgültig, da sich der relevante Teil der an vier Orten verstreuten Dokumente des Regierungsbeauftragten für die Südländer, Sebő Vukovics, im Nationalarchiv in Arad (Rumänien) befindet und wir damals auch auf wiederholte Anfrage keine Erlaubnis zur Durchsicht erhalten haben. Wir möchten dies in naher Zukunft nachholen.

István Seres

LES OFFICIERS DU CORPS FRANC DE SÁNDOR RÓZSA EN 1848

(Résumé)

La base de données biographiques en trois parties de Gábor Bona (*Généraux et officiers supérieurs..., Capitaines... et Lieutenants et sous-lieutenants dans la guerre d'indépendance de 1848–1849*) est toujours considérée comme l'ouvrage de référence le plus important concernant le corps d'officiers de la révolution et de la guerre d'indépendance de 1848–1849. Dans ma monographie sur Sándor Rózsa écrite en 2012, nous avons utilisé les données de cet ouvrage biographique à plusieurs reprises, mais à une exception près, nous n'avons trouvé aucune source utile sur Sándor Rózsa et son unité. Rózsa, analphabète, n'a pu être qu'adjudant dans son unité, et nous ne disposons d'aucun document ou recensement d'époque sur les guérilleros. Néanmoins, les données de notre monographie et deux sources contemporaines récemment découvertes complètent les données de Gábor Bona sur plusieurs points.

Le chef officiel de l'unité de guérilleros était à l'origine Károly Szerencsey, le lieutenant recruteur du corps franc Hunyadi, assisté de son adjudant Károly Hutirai-Lukácsy. En raison de querelles internes, Szerencsey fut révoqué sur ordre du commandement supérieur (les « hors-la-loi » y tenaient selon un témoignage ultérieur, car il avait collecté de l'argent auprès de villageois du comitat de Torontál pour le compte de Sándor Rózsa, à son insu). L'unité fut alors placée sous le commandement d'Imre Bánhidy, un noble de Pusztapéter. Lukácsy servait déjà dans l'unité en tant qu'officier comptable, et les adjudants étaient Sándor Rózsa lui-même et son beau-frère, József Tóth d'Algyó. Bientôt, le corps fut placé sous la houlette de Zsigmond Rákóczi-Parcsetich, commandant de la garde nationale du comitat de Temes, qui commandait les cavaliers de la puszta en tant que major. Contrairement à la croyance répandue, l'unité n'a pas été dissoute, les combattants sont rentrés parce qu'ils avaient largement dépassé le temps de service prévu. Par ailleurs, le major aurait bien voulu recourir à leurs services plus tard !

Nous ne considérons pas que nos recherches soient terminées, car la partie pertinente des documents du commissaire du gouvernement de la Hongrie méridionale, Sebő Vukovics, dispersés en quatre endroits différents, se trouve aux Archives nationales d'Arad (Roumanie), et nous n'avons pas obtenu l'autorisation de les consulter malgré nos demandes répétées. Nous aimerions y remédier dans un avenir proche.

Иштван Шереш

ОФИЦЕРСКИЙ СОСТАВ СВОБОДНЫХ ДОБРОВОЛЬЧЕСКИХ ВОЙСКОВЫХ
ФОРМИРОВАНИЙ ШАНДОРА РОЖА В 1848-ОМ ГОДУ

(Резюме)

Биографическая база данных об офицерском составе революции и борьбы за свободу 1848–49-их гг. Габо́ра Бо́ны, состоящая из трех частей (Генералы и штабные офицеры..., Командиры роты... и Лейтенанты и старшие лейтенанты в борьбе за свободу, 1848/49-ие годы), до сегодняшнего дня считается наиважнейшим базовым трудом. В моей монографии о Шандоре Рожа, написанной в 2012-ом году, мы несколько раз использовали данные из биографической книги, но, за одним исключением, нам не удалось найти никаких пригодных источников о самом Шандоре Рожа и его подразделения. Неграмотный Рожа мог быть сержантом только в своем войске, но мы не располагаем ни записями, ни переписями партизан. Данные нашей монографии, а также двух новейших недавно найденных источников тех времен во многих деталях дополняют данные Габо́ра Бо́ны.

Официальным лидером партизанского отряда первоначально был Карой Серенчеи, лейтенант-вербовщик Свободной армии Хуньяди из Кишкунфеледьхаза, а его старшим сержантом - Карой Хутирай-Лукачи. Из-за внутренних распрей Серенчеи по вышестоящим распоряжениям был отстранен (на этом настояли «разбойники», по более поздним воспоминаниям, потому что он собирал деньги с жителей деревни в округе Торонтал от имени Шандора Рожи без его ведома), а командиром отряда стал Имре Банхиди, дворянский помещик из Пустапетера. В это время Лукачи уже служил офицер-бухгалтером в части, а сержантом был сам Шандор Рожа и его зять Йожеф Тот из Алдьё. Вскоре все подразделение перешло под командование Жигмонда Ракоци-Парчетича, командующего Национальной гвардией округа Темеш, который командовал пустинской кавалерией в звании майора. Вопреки всем прежним распространённым мнениям подразделение не расформировали, они вернулись домой, потому что у них закончился срок службы – который уже был и так сильно просрочен. Кстати, их служба понадобилось бы майору также и гораздо позже!

Мы не считаем наше исследование законченным, поскольку часть документов разбросанных на четыре части относительно Шебе Вуковича, правительственного комиссара Южного региона, находятся в Национальном Архиве Арада (в Румынии), и в то время нам не было дано разрешение на поиск этих документов, несмотря на наши неоднократные просьбы. Мы надеемся что дойдёт очередь для дополнения этих документов в ближайшем будущем.